

توانمندی علمی امام رضا (ع) در گفت وگو با عالمان دینی/ زبان عقلانیت حاکم بر مناظرات امام هشتم

امام رضا (ع) در مناظراتشان با تعهد به اخلاق، پرهیز از خودرأیی و جلوگیری از کوچک کردن دیگران به روشنگری دست می‌زدند و سپس افراد را در پذیرش مباحث مطرح شده آزاد می‌گذاشتند.

امام رضا (ع) در مناظراتشان با تعهد به اخلاق، پرهیز از خودرأیی و جلوگیری از کوچک کردن دیگران به روشنگری دست می‌زدند و سپس افراد را در پذیرش مباحث مطرح شده آزاد می‌گذاشتند.

به گزارش خبرنگار آیین و اندیشه خبرگزاری فارس، امام علی بن موسی الرضا(ع) ملقب به رضا و هشتمین امام شیعیان است. ایشان در دوره‌ای می‌زیستند که خلفای عباسی مشکلات زیادی از جمله شورش‌های شیعیان داشتند. مأمون به دنبال راهی برای پیروزی بر این شورش‌ها امام را در حکومت دخیل کرد و پست ولیعهدی به ایشان داد.

ایشان در مدت کوتاه اقامت در مرو با عالمان دینی زیادی مناظره برگزار کرد از جمله مشهورترین آنها مناظره با جاثلیق مسیحی و رأس الجالوت یهودی است. امام (ع) رعایت ویژگی‌های زیادی را در مناظرات خود می‌کردند و به همین دلیل هم مناظرات ایشان به اخلاقی‌ترین مناظره و در واقع الگوی مناظره، گفت‌وگو برای ما قرار گرفته است، چند تن از اساتید حوزه و دانشگاه درباره ویژگی‌های مناظرات امام رضا (ع) مباحثی را مطرح کردند که در ادامه می‌خوانیم:

حجت‌الاسلام سید سجاد ایزدهی، عضو گروه سیاست پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی: امام رضا(ع) نظیر سایر ائمه در جامعه به لحاظ دانشی جایگاه مقبولی داشتند و می‌توان بیان کرد که بین مردم به عنوان الگو محسوب می‌شدند چرا که به فراگیری دانش، انتقال آن، مباحثه و مناظره مشغول بودند، بر این اساس شخصی که می‌خواهد الگو باشد باید بتواند رفتار مطلوب عالمانه از خود بروز دهد و این رفتار به اخلاق مزین باشد چرا که همیشه این شخصیت‌ها دارای رقاباتی هستند و به دلیل گستردگی دانششان و مناظراتی که با ادیان و فرق مختلف دارند مشهوراند، خود امام رضا (ع) نیز به همین علت به «عالم آل محمد(ص)» مشهور است و همین لقب مشخص کننده وضعیت مطلوب ایشان در مباحثه و مسایل علمی است.

***امام هشتم از مباحثه پرهیز نمی‌کردند**

ایشان زمانی که در موقعیت مناظره و مواجهه علمی با بزرگان، اندیشمندان و رهبران فکری از مذاهب و مکاتب مختلف بودند به تمام پرسش‌ها، شبهات و مباحث پاسخ می‌دادند بنابراین هیچ زمان از بحث فراری نبودند یا پرهیز نمی‌کردند و در تمام مناظرات و مباحثه‌هایشان رفتارشان اخلاق‌مدارانه بود که این نکته می‌تواند الگوی افراد قرار بگیرد.

این ادبیات همراه با تعهد به اخلاق صورت گرفته است ایشان شیوه‌ای در بحث کردن داشتند که با پرهیز از خودرأیی، جلوگیری از کوچک کردن دیگران و صحبت به نوعی که با هدف ساکت کردن طرف مقابل باشد در یک فرآیند اخلاق‌مدارانه به روشنگری دست می‌زدند و سپس افراد را در پذیرش مباحث مطرح شده‌شان آزاد می‌گذاشتند و بنابراین در اندیشه‌هایشان هیچ تحمیلی نمی‌کردند و آزادی را در اولویت داشتند.

***استدلالات امام رضا (ع) با دیگر ادیان براساس کتاب آسمانی آنها بود**

یکی از بهترین شیوه‌های مناظره این است که اجازه دهیم تا طرف مقابل سخنش را با استدلال مناسب بیان کند وگرنه هر کس در مباحث حرف خود را می‌زند و حرف طرف مقابل را نمی‌پذیرد و گوش نمی‌دهد امام رضا (ع) نیز به همین شیوه رفتار می‌کردند به این معنا که اگر با غیرمسلمان از دیگر ادیان صحبت می‌کردند براساس کتاب آسمانی آنها استدلال می‌آوردند چرا که ممکن بود که در جاهایی دیگر ادیان کتاب آسمانی اسلام یا مباحث دینی ما را قبول نداشته باشند و تنها به دین خود استناد کنند حتی برخی افراد در پاسخ به درخواست‌های مأمون برای مناظره با امام رضا جواب رد می‌دادند چرا که می‌گفتند دین ما متفاوت است و ما کتاب آسمانی شما را قبول نداریم.

تلاش امام رضا(ع) برای گفت وگو با رهبران و عالمان دیگر ادیان نشانه توانمندی ایشان در گفت وگو و مناظره است

با توجه به اینکه امام رضا (ع) برای گفت‌وگو با رهبران و عالمان دیگر ادیان از مسیحی گرفته تا زردشتی ابراز تمایل می‌کرد همین امر نشان دهنده توانمندی علمی ایشان در گفت‌وگو با عالمان دینی است، اما با احترام گذاشتن به عقاید دینی و مقدسات دیگران همینطور با زبان عقلانیت به مباحثه و مناظره می‌پرداخت. در کتاب «عیون اخبار الرضا» آمده که «من با اهل

تورات به توراتشان، با اهل انجیل به انجیلیشان، با موبدان به شیوه پارسی، با رومیان به روش خودشان و با اهل بحث و گفت‌وگو به زبان خودشان استدلال می‌کنم، همه را به تصدیق خود وامی‌دارم.

حجت‌الاسلام رضا برنجکار، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران: امام رضا (ع) با مسیحیان، زرتشتیان و دیگر ادیان با کتاب آسمانی خودشان مناظره کرد چرا که مثلاً مسیحیان گفتند ما قرآن شما را قبول نداریم و امام هم براساس متون خودشان با آنها بحث کرد و به استدلال پرداخت و آنها نیز نتوانستند پاسخ دهند بنابراین این از روش‌های پیشرفته مناظره است که حقانیت مکتب تشییع و اسلام را اثبات کرد.

در نهایت باید گفت که فضاهای ائمه اطهار (ع) متفاوت بوده در یک جا فضا برای تدریس آماده بوده چرا که یک عده می‌خواستند علم یاد بگیرند اما یک جا که افراد مخالف دینی و فکری بودند، دیگر ائمه (ع) نمی‌توانستند کلاس درس بگذارند و باید نظیر دوران امام رضا (ع) مناظره می‌کردند در مناظره هم هدف این است که نشان دهیم دیدگاه طرف مقابل اشکال دارد و دیدگاه ما درست است.

آنچه از سیره امام رضا (ع) برداشت می‌شود این است که ایشان در فضایی وارد شدند که مسیحیان، یهودیان، تابعین، زرتشتیان، خود اهل سنت که دارای گروه‌های فکری اهل‌الحديث بودند که برخی از آنها بعدها اشاعره شدند، تفکرات حنبلی، مالکی و شافعی، تفکرات قیاسی و ابوحنیفه‌ای و تفکرات معتزلی رواج داشت.

خود مأمون خلیفه عباسی معتزلی بود و معتزلیان نیز گرایش بسیاری به عقل‌گرایی افراطی دارند، مأمون یک متکلم معتزلی، انسان با سواد بود که خود هم طرف مناظره کننده بود و دستی در مناظرات و بحث‌ها داشت، فرد زرنگی بود حتی گاهی در مناظرات امام رضا (ع) اشکال هم به طرفین می‌گرفت که مثلاً در روایات داریم که یک جا امام (ع) مناظره می‌کرد و یک نفر مغالطه کرد، مأمون تذکر داد که تو داری مغالطه می‌کنی، این مناظره نیست.

*روح حاکم بر مناظرات امام رضا(ع) اخلاق مداری، خدا محوری و فرجام خواهی بود

فائزه عظیم زاده اردبیلی، عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق(ع): این طور استنباط می‌شود که امام رضا (ع) با مخالفان ساحت امامت و اهل کتاب به زبان و نوع گفتمان خودشان می‌پرداخته است، مدل مناظره امام در چند ساحت برای اهل کتاب و کسانی که جریان امامت را قبول نداشتند، متفاوت بود اما روح حاکم بر مناظره امام رضا(ع) اخلاق مداری، خدامحوری و فرجام خواهی است.

ولایت عهدی امام رضا (ع) منشأ مناظرات ایشان نبود بلکه امام به عنوان امام مسلمین در مناظره ورود پیدا می‌کردند و روح تدبر و در عین حال لایه‌های بنیادی فکر امام در مناظره تقویت می‌شد. امام (ع) به آثار خروجی مناظره و دستاوردهای آن می‌نگرد، اخلاق حاکم بر مناظره و اعتمادسازی و احترام به مخاطب و عقاید او اینجا مشخص می‌شود.

امام رضا(ع) در مناظرات منفعل نبود ایشان به استثنای اقناع مخاطب دنبال نظم منطقی مطالب بودند

در نهایت امام رضا(ع) در مناظرات منفعل نبود. ایشان به استثنای اقناع مخاطب، دنبال نظم منطقی مطالب بودند بنابراین این درس بزرگی از ایشان است که اگر تفهیم مطلوب انجام دهیم انسجام مطالب و تعبیر علمی از صفر تا صد کلام ایجاد می‌شود.

ابوذر ابراهیمی ترکمان، رییس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی: در متون اسلامی جهل در برابر عقل قرار گرفته است. رهبر معظم انقلاب نیز تأکید دارند که امروز جهالت مدرن در دنیا ایجاد شده و همه مسلمانان در آستانه آسیب دیدن در این وضعیت قرار دارند. در نهایت برای جلوگیری از دام افتادن به این جهالت باید به عقلانیت و گفت‌وگوهای امام رضا(ع) با همان ویژگی‌ها توجه کنیم. شعار جشنواره امسال امام رضا (ع) «گفتمان و عقلانیت» است. عقل و عقلانیت موضوع بسیار مهمی در جهان اسلام محسوب می‌شود که نیاز امروز به آن به شدت بالاست.

امروز حق با داعش و گروه‌های تکفیری دیگر در جهان نیست بلکه حق واقعی با اسلام است و این امر در آینده‌ای نزدیک کاملاً مشخص می‌شود.